

<https://helda.helsinki.fi>

Isänmaan sumun aika : Minna Maijala: Kultakauden maanalainen vastarinta. Sorto-kauden taisto isänmaan ja sa-nanvapauden puolesta. Ota-va 2017.

Riikonen, Hannu

2018-09-20

Riikonen , H 2018 , ' Isänmaan sumun aika : Minna Maijala: Kultakauden maanalainen vastarinta. Sorto-kauden taisto isänmaan ja sa-nanvapauden puolesta. Ota-va 2017. ' , Tieteessä tapahtuu , Vuosikerta. 36 , Nro 5 , Sivut 70-71 . <
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-2500083> >

<http://hdl.handle.net/10138/298697>

---

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Isänmaan sumun aika

Minna Majjala: *Kultakauden maanalainen vastarinta. Sortokauden taisto isänmaan ja sananvapauden puolesta*. Ota-va 2017.

Minna Majjala tarkastelee teoksessaan niin sanottua ensimmäistä sortokautta (1899–1905), kenraalikuvernööri Nikolai Bobrikovin johtamia venäläistämistimenpiteitä (posti- ja kielimanifestit, sensuuri, lehtien lakkautukset, takavarikot, karkotukset) ja sivistyneistön edustajien suhtautumista niihin sekä heidän vastarintansa muotoja. Mukana toimijoina ovat lähes kaikki keskeiset tuon ajan taiteen merkkihenkilöt. Majjala antaa havainnollisen kuvan siitä, miten vastarintatoimia jouduttiin tekemään salassa ja miten siinä usein onnistuttiin. Salassa painettu ja levitetty julkaisu, allegoriset tekstit, joiden sanomaa sensuuri ei tavallisesti huomannut, jopa sanskritiksi kirjoitetut pöytäkirjat – kaikesta tästä kirjassa on useita esimerkkejä. Sana ”maanalainen” kirjan otsikossa on kuitenkin turhan rajoittava, sillä mukana on runsaasti kuvauksia myös julkisesta toiminnasta Suomessa ja ulkomailla. Esimerkiksi kansainvälistä kulttuuriadressia, Haagin rauhan-kongressia, Pariisin maailmannäytelyä ja suurlakkoa on käsitelty seikkaperäisesti.

Majjala käyttää sumeilemat-ta sortokausi-käsitettä, vaikka sitä on historiantutkimuksessa ryhdyt-y kaihtamaan, osin Matti Klingen autonomian kauden siunaussellisuutta korostavien teosten ansios-

ta. Kyse on tietysti paljolti näkökul-masta. Majjala katsoo asioita tuon ajan toimijoiden, kuten kirjailijoi-den, yliopistomiesten ja poliitik-kojen kannalta, jotka epäilemättä kokivat tilanteen sortona, etenkin kun Majjala määrittelee sorroksi myös henkisen epäoikeudenmu-kaisuuden ja mielivallan.

Majjalan teoksen pohjana ja taustana on, kuten kirjallisuusluetelosta ja lähdeviitteistä ilmenee, useita eri osa-alueita käsitteleviä erityistutkimuksia. Niitä ovat kirjoittaneet etenkin Tuomo Polvinen (tutkimus Bobrikovista), Pirkko Leino-Kaukiainen (lehdistösensuuri), Kerstin Smeds (Pariisin maailman-näyttely), Päiviö Tommila (suuri adressi), Taimi Torvinen (Suomen puolustus Kööpenhaminassa) ja Seppo Zetterberg (Eugen Schau-man). Keskeisen lähdeaineiston ovat muodostaneet myös esimer-kiksi Juhani Ahon, Herman Gum-meruksen, Edvard Hjeltin, Tekla Hultinin, Thiodolf Reinin, J. N. Reu-terin ja Konni Zilliacuksen kirjeet, päiväkirjat ja muistelmat. Yllättä-vänkin voimakkaasti Majjala no-jautuu amatöörihistorioitsija Eino I. Parmasen vuosina 1937–41 jul-kaistuun massiiviseen, yli 3 000 suurta sivua käsittävään *Taistelujen kirjaan*. Aikalaiskirjallisuuden osalta Majjala ei ole käyttänyt kirjallisuusprofessori Eliel Aspelin-Haapkylän päiväkirjaa. Siitä on Eero Saarenheimo julkaissut osia vuosilta 1905–17 otsikolla *Kirovuosien kronikka*, jossa on myös var-haisempia vuosia käsittelevä As-pelin-Haapkylän katsaus. Kuten Rafael Koskimies on muistuttanut artikkelissaan ”Sortovuosien vai-kutus kulttuurielämään” (1960), Aspelin-Haapkylä katsoi jopa, että sellaiset ilmaisut, kuten ’routavuodet’ tai ’sortovuodet’ ”eivät vastaa todellisuuden kaameutta”.

Majjalan käyttämästä tutkimus-kirjallisuudesta puuttuvat eten-kin Matti Klingen historiakulttuurია Suomessa käsittelevä teos *Suo-malainen ja eurooppalainen men-neisyys*, Rafael Koskimiehen *Yrjö-Sakari Yrjö-Koskisen elämäkerta*,

Alli Rytkösen kolmiosainen *Päi-välehdhen historia*, Osmo Jussilan laaja teos *Suomen suuriruhtinas-kunta 1809–1917* ja Ville Lukkari-sen tutkimus Edelfeltin tekemästä *Vänrikki Stoolin tarinoiden* kuvi-tuksesta. Esitys olisi epäilemät-tä vielä terävöitynyt, jos siinä olisi voimakkaammin antauduttu dia-logiin muiden tutkijoiden kans-sa ja haastettu aikaisempia näke-myksiä. Tällaisenaan sen rinnalla toisenlaisesta näkökulmasta kannattaa lukea Klingen teoksesta *Keisarin Suomi* kyseistä ajanjak-soa koskeva osuus.

Kultakauden maanalainen vas-tarinta on aiheellinen kirja sikä-li, että tekijä rakentaa edellä mai-nittujen teosten perusteella oman yhtenäisen ja monipuolisen ker-tomuksen sortovuosien tapahtu-mista. Toiseksi se on aiheellinen sikäli, että siinä tuodaan esille kir-jailijat toimijoina tarkasteltavien vuosien tilanteessa. Kirjailijoiden osuus on nyt selkeämmin esillä kuin edellä mainittujen historian-tutkijoiden teoksissa.

Aikalaiskirjailijoiden ohella on otettu huomioon, mikä merkitys Jo-han Ludvig Runebergillä ja Saka-ri Topeliuksella tuolloin oli. Alek-sis Kivi ei ole Majjalan esityksessä mukana, mikä on sikäli ymmärret-tävää, että Kiven kanonisointi oli vasta alkamassa. Erikoista on kui-tenkin se, ettei työväenliikkeen suhdetta tapahtumiin ja työväen kirjailijoita ole käsitelty (Matti Ku-rikka ja A. B. Mäkelä mainitaan ai-van ohimennen). Näistä olisi ollut saatavissa paljon perustutkimus-ta. Kaunokirjallisuuden ohella myös kuvataide, arkkitehtuuri ja musiikki ovat esillä.

Kolmas merkitys Majjalan esi-tyksessä on siinä, että myös nais-ten osuus ja niin sanottu naiska-gaali on liitetty selkeästi mukaan tapahtumien kulkua kuvattaessa. Teoksesta välittyy kuva siitä, että esimerkiksi julkaisujen monistami-nen ja välittäminen eivät olisi ol-leet mahdollisia ilman naisten toi-meliaisuutta. Toimintaan kuului myös ruokahuollon järjestämistä,

rahan keräämistä ja nimien keruuta adresseihin. Miehet kuitenkin vieroksuivat naisia varsinaisina poliittisina toimijoina.

Metaforien ja allegorioiden osoittaminen vastarinnan edustajien teksteistä on yksi teoksen johdanto-osa. Puhumalla esimerkiksi sumusta, myrskystä ja talvesta onnistuttiin hämäämään sensuuria. Poikkeuksia kuitenkin oli. Sensuuri havaitsi, että Juhani Ahon torppareista ja uudesta voudista kertova lastu "Korpelan ukot" kuvasi Suomen uuden voudin eli Bobrikovin mielivaltaa, joten sen julkaiseminen *Päivälehdessä* kiellettiin.

Teoksessa on nostettu esiin monia sattuvia tekstejä. Sellainen on esimerkiksi Arvid Järnefeltin vuonna 1900 *Nuori Suomi* -albumissa ilmestynyt kirjoitus "Onko Suomella historiaa?", jonka otsikko viittaa Topeliuksen tunnettuun esitelmään "Äger Finska folket en historie?". Järnefeltin kirjoitusta ei Klinge ole huomionnut mainituksa historiakulttuuria käsittelevässä teoksessaan. Maijala ei ole kuitenkaan tarkastellut antiikintutkija O. E. Tudeerin teosta *Kreikan kansa persialaissotien aikana* (1906), jota tuskin voi lukea ottamatta huomioon taustana Suomen ja Venäjän tilannetta. Jo sen ensimmäisellä sivulla todetaan Kreikan "pienestä kansasta", joka "torjui idän hyökkäyksen, se pelasti itselleen vapauden ja tulevaisuuden. Se teki enemmän: se pelasti ihmiskunnalle vapaan länsimaisen sivistyksen idut".

Maijalan teos on kirjoitettu sekä sujuvasti että selkeästi. Nimien oikeinkirjoitukseen on jäänyt joukko virheitä; etenkin prokuraattori Eliel Soisalon-Soinisen nimi esiintyy jatkuvasti virheellisesti muodossa Soinsalon-Soininen. Marko Tikan tutkimus puuttuu kirjaluettelosta. Henkilöhakemisto olisi ollut paikallaan.

H. K. RIIKONEN

Kirjoittaja on yleisen kirjallisuustieteen professori (emeritus).

Tiedekirjan syksyn tapahtumat!

Tiedekirjassa järjestetään syksyn aikana kolme SKS:n suosittua kirjakeskiviikkoa, jolloin keskustellaan kirjoista. Myös kaikki SKS:n kirjat myydään tapahtumapäivinä -25% alennuksella. Tarkista ajankohdat ja kirjailijat Tiedekirjan facebookista.

Tiedekirja kirjamessuilla:

5.-7.10. Turun kirjamessut (osasto A/39)

25.-28.10. Helsingin kirjamessut (osasto 6g80)

Helsingin kirjamessuilla Tiedekirjan osastolla on myös monipuolista kirjallista ohjelmaa.

Ohjelma löytyy osoitteesta www.tiedekirja.fi.

Tiedekirja

Snellmaninkatu 13, 00170 Helsinki

www.tiedekirja.fi

Avoinna: ma, ti, to 10.30-17, ke 10.30-18 ja pe 10-16

Millaisia
menestystarinoita
rahoituksellanne
on syntynyt?

Miten toimintanne
voisi olla entistä
vaikuttavampaa?

Vaikuttavuus syntyy viisaasti kohdistetusta rahoituksesta

Vaikuttavuusarviointeja kannattaa ehdottomasti tehdä. Säätiömaailmassa on paljon tutkimus- ja hankerahaa, joten on erittäin tärkeää tietää, mitä vaikutuksia toiminnalla on.

Ulla Koski, Helsingin Sanomain Säätiön yliasiamies

”

Säätiöiden ja rahoittajien vaikuttavuusarvioinnin asiantuntijat **Pasi Kivioja** ja **Petro Poutanen** toteuttivat Helsingin Sanomain Säätiölle laajan vaikuttavuuden evaluoinnin vuoden 2017 aikana. Vaikuttavuuden arviointi on säätiöille ja rahoittajille tärkeää toiminnan kehittämisen ja ohjaamisen kannalta.

Vaikuttavuuden arvioinnin hyödyt säätiölle ja rahoittajalle:

- Työkalu strategian ja viestinnän kehittämiseen
- Auttaa suuntaamaan rahoitusta tarkoituksenmukaisemmin
- Konkretisoi vaikuttavuuden tavoitteita ja kehittää mittareita
- Nostaa esiin hyviä esimerkkejä ja vaikuttavia tarinoita
- Tuo syvällistä sidosryhmätuntemusta
- Tiivistää verkostoitumista ja viestintää sidosryhmien kanssa

Ota yhteyttä ja kutsu meidät
kertomaan lisää vaikuttavuuden
arvioinnista ja kehittämisestä!

Pasi Kivioja
040 718 7242
pasi.kivioja@viestintaluotsi.fi

Petro Poutanen
040 767 1631
petro.poutanen@optifluence.com

www.viestintaluotsi.fi